

Penetran Keratoplasti Sonrası Hasta Memnuniyeti

Patient Satisfaction After Penetrating Keratoplasty

Melis Palamar Onay, Sait Eğrilmez, Bekir Baturhan Civan, Ayşe Yağcı

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göz Hastalıkları Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Özet

Amaç: Penetran keratoplasti (PKP) uygulanan hastaların ameliyat sonrası memnuniyetlerini değerlendirmek.

Gereç ve Yöntem: Kliniğimizde PKP uygulanan 100 ardışık hastaya 15 soruluk bir anket uygulandı. Olguların yaşam kaliteleri, beklentileri ve sonuç memnuniyetleri derecelendirildi.

Sonuçlar: Anketi cevaplayan 100 ardışık hastanın (52 kadın, 48 erkek) yaş ortalamaları $47,2 \pm 21,5$ (10-85) idi. Hastaların PK'dan sonra ortalama takip süresi en az 12 ay olmak üzere $26,1 \pm 26,0$ ay idi. Hastaların PKP endikasyonları keratokonus (%27), büllöz keratopati (%26), keratit sekeli (%25), korneal distrofi (%12) ve travma sekeli (%10) idi. Ameliyat öncesi görme keskinliği ortalama 3 metreden parmak sayma (Işık hissi - 0,3 arasında) iken ameliyat sonrası görme keskinliği ortalama 0,4 (Işık hissi - 1,0 arasında) idi ($p < 0,01$). Hastaların %77'si nakilden önce nakil sonrasında daha iyi görmeyi beklediklerini beyan ettiler. Hastaların %70'i kornea naklinden sonra yaşam kalitelerinin daha iyi olduğunu belirttiler. Hasta memnuniyeti ile cinsiyet, yaş ve ameliyat öncesi görme keskinliği düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir korelasyon saptanmadı ($p > 0,05$). Sonuç görme keskinliği istatistiksel açıdan anlamlı tek parametre idi ($p = 0,01$). Hastaların memnuniyeti endikasyonlara göre gruplandırıldığında sıralama keratit sekeli, korneal distrofiler, travma, keratokonus ve büllöz keratopati şeklinde idi.

Tartışma: PKP sonrası hasta memnuniyeti açısından tek anlamlı parametre, sonuç görme keskinliği olarak bulunmuştur. Bu nedenle kornea nakli uygulanacak her hasta, endikasyona özel biçimde bilgilendirilmelidir. Ayrıca, potansiyel sonuç görme keskinliği ve ameliyattan sonra karşılaşılabilecek olası problemler hakkında da aydınlatılmalıdır. (*Turk J Ophthalmol 2013; 43: 348-52*)

Anahtar Kelimeler: Memnuniyet, penetran keratoplasti, yaşam kalitesi

Summary

Purpose: To evaluate the patient satisfaction after penetrating keratoplasty (PK).

Material and Method: A 15-question survey was given to 100 consecutive patients who had undergone PK in our clinic. Quality of life, expectancy and result satisfaction of the patients were graded.

Results: Mean age of the 100 (52 female, 48 male) consecutive patients who participated in the survey was 47.2 ± 21.5 (10-85) years. Mean follow-up time of the patients after PK was 26.1 ± 26.0 months, with a minimum of 12 months. The indications of PK were keratoconus (27%), bullous keratopathy (26%), keratitis sequela (25%), corneal dystrophy (12%), and trauma sequela (10%). Mean preoperative visual acuity was counting fingers from 3 meters (light perception - 0.3), whereas mean postoperative visual acuity was 0.4 (light perception - 1.0) ($p < 0.01$). Seventy seven percent of the patients declared that prior to PK, they expected to see better after the transplantation. Seventy percent of the patients expressed that their quality of life was better after transplantation. No statistically significant correlation of patient satisfaction with gender, age and preoperative visual acuity was detected ($p > 0.05$). Final visual acuity was the only statistically significant parameter ($p = 0.01$). When patient satisfaction was grouped according to indications, the ranking was as keratitis sequela, corneal dystrophy, trauma sequela, keratoconus, and bullous keratopathy.

Discussion: The sole parameter in the means of patient satisfaction after PK was found to be the final visual acuity. For this reason, every patient who will undergo PK should be specifically informed according to indication. Moreover, these patients should also be enlightened about the potential final visual acuity and probable postoperative problems. (*Turk J Ophthalmol 2013; 43: 348-52*)

Key Words: Satisfaction, penetrating keratoplasty, quality of life

Giriş

Penetran keratoplasti (PKP) tüm organ ve doku nakilleri arasında en yüksek başarıya sahip allogreft işlemidir. Nakledilen kornea greftinin saydamlığını sürdürebilmesi, anatomik başarı olarak ele alınmakta olup, bu oran genel olarak %90'ın üzerindedir. Halkımız tarafından daha çok "göz nakli" ismiyle anılan bu ameliyat, isminin çağrışımı nedeniyle, her türlü görme kaybı ve göz hasarının düzeltilebileceği bir tedavi yolu olarak görülebilmektedir. Fakat PKP sonrasında saydam kornea yanı sıra düşük refraksiyon kusuru ve kornea dışı yapıların sağlamlığını da gerektiren işlevsel başarı, anatomik başarıdan çok daha düşüktür. Bazı olgularda görsel beklenti çok düşük dahi olsa, batmasulanma ve ağrı yakınmalarının giderilebilmesi için de kornea nakli yapıldığından bu durum şaşırtıcı değildir.¹⁻⁶ Damarsız bir doku olan korneanın yara iyileşmesi diğer dokulardan çok daha uzun sürede gerçekleşmekte, yaradaki doku sağlamlığı hiçbir zaman sağlıklı dokudaki seviyesine ulaşamamaktadır. Transplantasyonlar arasında en başarılısı olarak bilinen kornea nakillerinin, ameliyat olabilen hastaların beklentilerini ne derece karşıladığı ve ameliyat sonrası yaşam kalitesini nasıl etkilediği, bildiğimiz kadarıyla ulusal literatürde hiç ele alınmamış olup, uluslararası literatürde de pek az çalışmaya konu olmuştur.

Biz bu çalışmada PKP uygulanmış olan hastaların ameliyat sonrası memnuniyetlerini, görsel performansın günlük hayattaki rolünü sorgulayan bir anket ile değerlendirerek hasta memnuniyetinde etkili olan faktörleri saptamayı hedefledik.

Gereç ve Yöntem

Kliniğimiz kornea biriminde PKP uygulanmış, saydam grefte sahip ardışık 100 hasta çalışmaya dahil edildi. Hastaların yaşam kaliteleri, konforları, beklentileri ve sonuç memnuniyetleri 15 soruluk, çoktan seçmeli bir anket ile derecelendirildi (Tablo 1). Anketi tedaviden sorumlu olmayan bir hekim uyguladı. Görme keskinliği düzeyleri, istatistik analizler için logMAR eşdeğerleri üzerinden yapıldı, anlaşılabilirliği artırmak için sonuç ve ortalamalar tekrar ondalık eşdeğerlerine çevrilerek ifade edildi.

İstatistiksel analizde yer alan parametrelerin normal dağılıma uygunlukları One Sample Kolmogorov Smirnov Z testi ile test edildi. Parametreler ameliyat sonrası görme düzeyleri dışında normal dağılıma uymadıkları için, korelasyon ve karşılaştırma analizleri non-parametrik testler ile yapıldı. Korelasyon için Spearman korelasyon analizi, bağımsız iki grubun karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi, bağımlı grupların ki-kare analizinde McNemar testleri kullanıldı.

Bulgular

Anketi cevaplayan 100 ardışık hastanın (52 kadın, 48 erkek) yaş ortalamaları $47,2 \pm 21,5$ (10-85) idi. Anketi doldurması teklif edilen hiçbir hasta bu isteği geri çevirmedi. Hastaların ortalama takip süresi en az 12 ay olmak üzere $26,1 \pm 26,0$ (medyan 122,6) ay idi. Olguların tamamında sütürler alınmış ve görme keskinlikleri tashih edilmişti. Hastalar arasında greft reddi

geçiren ya da geçirmekte olan, grefti bulanık veya ikinci ya da daha fazla sayıda kornea nakli ameliyatı olan olgu yoktu.

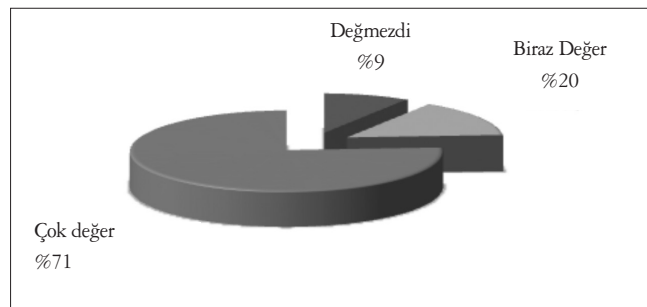
Hastaların PKP endikasyonları keratokonus (%27), büllöz keratopati (%26), keratit sekeli (%25), korneal distrofi (%12) ve travma sekeli (%10) idi. Ameliyat öncesi görme keskinliği ortalama 3 metreden parmak sayma (Işık hissi - 0,3 arasında, medyan 0,03) iken ameliyat sonrası görme keskinliği ortalama 0,4 (Işık hissi - 1,0 arasında, medyan 0,35) idi ($p < 0,01$, Mann Whitney U testi). Görme keskinliğinde PKP ameliyatı sonrasında $10,6 \pm 7,3$ standart sıra (yaklaşık olarak 8 kat artış) artış elde edildiği belirlendi. Görme keskinliği 2 olguda azaldı, 7 olguda aynı kaldı, 91 olguda arttı. Görme keskinliğindeki değişim (ameliyat öncesi ile sonrası arasındaki fark) ile ameliyat sonrası memnuniyet arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir korelasyon saptandı ($r=0,73$, $p=0,006$, Pearson korelasyon analizi).

PKP öncesi dönemde %79 olgu görme keskinlikleri nedeniyle kendisini çok kısıtlanmış hissederken ameliyat sonrası bu oran anlamlı derecede azalmış, %11 düzeyine düşmüştü ($p < 0,01$, McNemar testi) (soru: 1 ve soru: 2).

Ameliyat edilen olguların %28'inde ameliyat öncesi belirgin acı ve tahriş hissi mevcutken ameliyat sonrası bu yakınma sadece %1 oranında sebat etmekteydi ($p < 0,01$, McNemar testi, soru: 3 ve soru: 4). Büllöz keratopati nedeniyle opere edilen olguların tümünde ameliyat öncesi acı ve tahriş hissi mevcutken nakil sonrasında bu olgularda acı ve tahriş hissi şikayeti tamamen ortadan kalkmıştı. Olguların %78'i ameliyat sonrasında genel sağlık durumlarını "çok iyi", %20'si ise "iyi" olarak değerlendirmekteydi (soru: 5).

Hastaların %63'ü ameliyat öncesine göre günlük işleri eskisinden daha kolay yaptığını (soru: 6), %29'u eskiye göre bir fark olmadığını, %8'i ise günlük işlerde eskisinden daha çok zorlandığını bildirdi. Hastaların %60'ı nakil öncesine göre hayatından daha memnun olduklarını, %32'si ise herhangi bir değişiklik hissetmediklerini belirttiler (soru: 7).

Hastaların %77'si nakilden önce nakil sonrasında daha iyi görmeyi beklediklerini beyan ettiler (soru: 8). Nakil ameliyatını, yaptırmaya değer bulan (tamamen ya da kısmen) hasta oranı %91 idi (soru: 9, Grafik 1). Hastaların %70'i kornea naklinden sonra yaşam kalitelerinin daha iyi olduğunu belirtirken, %22 olgu herhangi bir değişiklik farketmediklerini söylediler (soru: 10). Kornea nakli %6 olgunun beklentilerini

Grafik 1. Kornea nakli ameliyatı olunmaya değer miydi? (soru 9) sorusuna verilen cevapların dağılımı

hiç karşılamazken, %56 olgu az da olsa beklentilerinin karşılandığını, %38 olgu ise beklentilerinin büyük oranda karşılandığını belirttiler (soru: 11). Beklentilerinin yeterince karşılanmadığını bildiren hastalarda en sık istek, daha yüksek görme keskinliği düzeylerine ulaşabilmek (%42) ve daha az sulanma yaşanması (%42) idi (soru: 12). Bunun dışında göz renginde değişiklik olması (%2) ve nakil sonrasında gözlük ihtiyacı olması (%1) da ifade edilen memnuniyetsizlikler idi.

Hastaların %76'sı yaşadıkları deneyim çerçevesinde, geri dönülse tekrar aynı ameliyatı olmak isteyeceklerini (soru: 13), %9'u ameliyat olmayı kesinlikle reddedeceklerini belirttiler. Hastaların %15'i ise tekrar ameliyat olma kararı verip vermeyeceklerinden emin olmadıklarını bildirdiler.

Hastaların %92'si kornea nakil ameliyatına hazırlanış sürecinde doktorları tarafından yeterli desteği aldıklarını belirtti (soru: 14). Nakil sonuçlarına dair önceden verilen bilgiyi %94 olgu yeterli bulduğunu bildirdi (soru: 15).

Hasta memnuniyeti "Kornea nakil ameliyatını, olunmaya değer buldunuz mu?" sorusuyla değerlendirildi (soru 9). Bu soruya verilen yanıtlar 1 ile 3 puan arasında derecelendirildi (Değmezdi=1; Kısmen değerd=2; Çok değerd=3). Hasta memnuniyeti ile cinsiyet, yaş ve ameliyat öncesi görme keskinliği düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir korelasyon saptanmadı (tüm parametreler için Spearman korelasyon analizinde $p>0,05$ idi). Görmedeki değişim (ameliyat öncesi ile ameliyat sonrası görme düzeyleri arasındaki fark) istatistiksel anlamlılık sınırına yakın ($r=0,173$, $p=0,085$, Spearman korelasyon analizi), sonuç görme keskinliği ise istatistiksel açıdan anlamlı tek parametre idi ($r=-0,257$, $p=0,01$, Spearman korelasyon analizi).

Hastaların memnuniyeti endikasyonlara göre gruplandığında sıralama keratit sekeli (2,88), korneal distrofiler (2,83), travma (2,80), keratokonus (2,59) ve büllöz keratopati (2,42) şeklinde idi.

Tartışma

Halk arasında "göz nakli" olarak anılan kornea nakli ameliyatlarına olan talep, ülkemiz koşullarında, neredeyse tamamen ameliyat öncesi faktörler ile belirlenmektedir. Ameliyat endikasyonu, korneanın en erken bulunabileceği merkez, hastanın bu merkeze ulaşım olanakları ve ameliyat masraflarının sosyal güvenlik kurumu tarafından karşılanıyor olup olmaması bu talebin oluşmasında rol oynayan en önemli faktörlerdir. Aslında doku kıtlığının yarattığı bu tercih faktörleri, doku temininin yeterli olabileceği bir ortamda, yerini yasal düzenlemelerin belirlediği kornea teminine değil, biz göz hekimlerinin belirlediği kornea nakli ameliyatının sonuçlarına bırakacaktır. Bununla birlikte, kornea nakli hastalarında ameliyat sonrası memnuniyet, ameliyat sonrası beklentilerin karşılanıp karşılanmadığı, görsel ve yaşam konforuna ait değişimler, bugüne dek ülkemizde hiç ele alınmamış, uluslararası literatürde de pek az irdelenmiştir.

Ülkemizde ameliyat sonrası memnuniyet eşliğini, gerçek ötesi seviyelere yükselten ve ameliyatın kornea dışındaki göz yapılarına ait kusurları da ortadan kaldıracağı yönünde beklenti oluşturan

'göz nakli' deyimini, memnuniyeti azaltabilecek bir faktördür. Bu nedenle kornea nakli yapılacak olan hastaların ameliyat öncesinde, bu ameliyattan ne gibi bir fayda beklemeleri gerektiği konusunda aydınlatılması oldukça önem kazanmaktadır. Doğru şekilde bilgilendirilmiş hastaların beklentileri gerçekçi seviyelere çekilecek, bu sayede ameliyat sonrası memnuniyet de dolaylı olarak artacaktır.

Williams ve ark.⁷ PKP sonrası hasta memnuniyetinin diğer gözdeki görme keskinliğinden daha iyi bir görme keskinliği sağlanmasına bağlı olduğunu bildirmişlerdir.

Biz ise çalışmamızda diğer gözün görme keskinliğinin yanı sıra cinsiyet ve yaşın da sonuç memnuniyeti etkilemediğini gördük. Hatta keratoplasti uygulanan gözün preoperatif görme keskinliği derecesi ve elde edilen görsel artışın dahi hasta memnuniyetinde yeterince etkili olmadığını saptadık. Hastaların memnuniyetinde istatistiksel olarak anlamlı derecede etkili olan tek parametre Navon ve ark.'nın⁸ da rapor ettiği gibi keratoplasti uygulanan gözün postoperatif görme keskinliği idi.

Görsel fonksiyonun ameliyat öncesi tanıyla ilişkili olduğu ve herpetik lezyonlar nedeniyle opere edilen kişilerin daha iyi görsel sonuçlar elde ettiği daha önce belirtilmiştir.⁸ Ueters ve ark.⁹ tarafından yapılan benzer bir çalışmada büllöz keratopati grup en az memnun, keratokonuslu olgular ise en memnun grup olarak bildirilmiştir. Bizim çalışmamızda keratit sekeli olan grup en memnun grup iken büllöz keratopati grubu en memnuniyetsiz grup olarak bulundu. Keratit sekeli olan olguların söz konusu gözlerini kaybetmenin eşliğinden dönüp nakil ameliyatından sonra bu gözlerinin korunması, hatta görür hale gelmesi nedeniyle memnun oldukları sonucuna vardık. Psödofakik-afakik büllöz keratopati olgularının memnuniyetsizliğinin ise daha önce iyi gören gözlerinin katarakt ameliyatı sonrası görmez hale gelmiş olması ve ardından yanma-batma gibi çok rahatsız edici yakınmaların ortaya çıkmasına bağlı olduğunu düşündük. Bunun yanı sıra büllöz keratopati olgularında daha önce geçirilmiş cerrahiye sekonder gelişen inflamasyon nedeniyle kistoid maküla ödemi gibi ek arka segment problemleri mevcudiyetine bağlı görme keskinliği artışının da sınırlı olduğu yadsınmamalıdır.^{10,11}

Oftalmolojide hastaların hastalıklara bağlı ya da ameliyatlardan sonra değişen yaşam kalitesinin değerlendirilmesi her geçen gün daha çok önem kazanmaktadır.¹²⁻¹⁴ Her ne kadar çalışmamızda mevcut yaşam kalitesi anketlerinden birini kullanmamış da olsak, anketi cevaplayan hastaların %70'i kornea naklinden sonra yaşam kalitelerinin daha iyi olduğunu, %22 olgu ise herhangi bir değişiklik farketmediklerini belirttiler. Muhtemelen benzer bir çalışmayı Türkçe olarak valide edilmiş yaşam kalitesi anketlerinden bir ya da birkaçını kullanarak yapmak çok daha güvenilir, tatmin edici sonuçlar verecek ve literatüre çok daha önemli katkılar yapacaktır.

PKP sonrası hasta memnuniyetinde tek anlamlı parametre, sonuç görme keskinliği olarak karşımıza çıkmıştır. Büllöz keratopati tanılı gözlerde, batma, fotofobi, sulanma gibi önemli irritasyon nedenlerinin ortadan kalkmasına rağmen, görme keskinliğinin keratit sekeli, keratokonus ve kornea distrofileri

gibi izole kornea hastalıklarındaki kadar artmamış olması, bu hasta grubunu en memnuniyetsiz hasta grubu haline getirmiştir. Elde edilmiş olan değerli kornea dokularının uygun şartlarda, uygun kişilere nakledilmesi ve bu kişilerin de yapılan bu özel ameliyattan memnun olması, beklentilerin kimi hastada irritatif semptomların düzelmesi, kimi hasta gözün anatomik bütünlüğünün ve görme potansiyelinin korunması, kimi hastada ise görsel artış üzerine yoğunlaştırılması ile mümkün olacaktır. Bu nedenle kornea nakli uygulanacak her hastanın, endikasyona özel biçimde bilgilendirilmesi, ameliyattan sonra karşılaşılabilecekleri olası problemler hakkında aydınlatılması, vazgeçilmez bir gereklilik olarak görülmüştür.

Kaynaklar

1. Williams KA, Muehlberg SM, Bartlett CM, et al, eds. Australian Corneal Graft Register 1999 Report. Adelaide, 2000.
2. Selami D, Abid S, Bouaouaja G, Ben Amor S, Kammoun B, Masmoudi M, Dabbeche K, Boumoud H, Ben Zina Z, Feki J. Epidemiology and risk factors for corneal graft rejection. *Transplant Proc.* 2007;39:2609-11.
3. Yalniz-Akkaya Z, Burcu Nurozler A, Yildiz E, Onat M, Budak K, Duman S. Repeat penetrating keratoplasty: indications and prognosis, 1995-2005. *Eur J Ophthalmol.* 2009;19:362-8.
4. Rahman I, Carley F, Hillarby C, Brahma A, Tullo AB. Penetrating keratoplasty: indications, outcomes and complications. *Eye.* 2009;23:1288-94.
5. Ghosheh FR, Cremona FA, Rapuano CJ, Cohen EJ, Ayres BD, Hammersmith KM, Raber IM, Laibson PR. Trends in penetrating keratoplasty in the United States 1980-2005. *Int Ophthalmol.* 2008;28:147-53.
6. Ghosheh FR, Cremona F, Ayres BD, Hammersmith KM, Cohen EJ, Raber IM, et al. Indications for penetrating keratoplasty and associated procedures, 2001-2005. *Eye Contact Lens.* 2008;34:211-4.
7. Williams KA, Ash JK, Pararajasegarum P, et al. Long-term outcome after corneal transplantation. Visual results and patient perception of success. *Ophthalmology.* 1991;98:651-7.
8. Navon SE, Tham V, Talamo JH. Patient satisfaction after penetrating keratoplasty: comparison of subjective outcomes. *Proceedings of the American Academy Centennial Congress, abstract book.* Chicago, IL: American Academy Centennial Congress, 1996:133.
9. Uiters E, van den Borne B, van der Horst FG, Völker-Dieben HJ. Patient satisfaction after corneal transplantation. *Cornea.* 2001;20:687-94.
10. Lobo C. Pseudophakic cystoid macular edema. *Ophthalmologica.* 2012;227:61-67.
11. Yonekawa Y, Kim IK. Pseudophakic cystoid macular edema. *Curr Opin Ophthalmol.* 2012;23:26-32.
12. Kymes SM, Walline JJ, Zadnik K, Sterling J, Gordon MO. Changes in the Quality-of-Life of people with Keratoconus. *Am J Ophthalmol.* 2008;145:611-617.
13. Gabrielian A, Hariprasad SM, Jager RD, Green JL, Mieler WF. The utility of visual function questionnaire in the assessment of the impact of diabetic retinopathy on vision related quality of life. *Eye.* 2010;24:29-35.
14. Fasolo A, Capuzzo C, Fornea M, et al. Health status and patient satisfaction after corneal graft: Results from the corneal transplant epidemiological study. *J Ophthalmol* 2012;2012:230641.

Tablo 1. ANKET. Kornea nakli sonrası hasta memnuniyeti.

1) Şu anki görme keskinliğiniz nedeniyle kısıtlanmış hissediyor musunuz?	
	Sayı
Kısıtlanmış hissetmiyorum	47
Biraz kısıtlanmış hissediyorum	42
Çok kısıtlanmış hissediyorum	11
Çok fazla kısıtlanmış hissediyorum	0

2) Kornea naklinden önce görme keskinliğiniz nedeniyle kısıtlanmış hissediyor muydunuz?	
	Sayı
Kısıtlanmış hissetmiyordum	7
Biraz kısıtlanmış hissediyordum	14
Çok kısıtlanmış hissediyordum	79
Çok fazla kısıtlanmış hissediyordum	0

3) Şu an nakil yapılan gözünüzde acı veya tahriş hissi var mı?	
	Sayı
Acı veya tahriş hissi yok	60
Biraz acı veya tahriş hissi var	39
Oldukça acı veya tahriş hissi var	1
Çok fazla acı veya tahriş hissi var	0

4) Nakil öncesi nakil yapılan gözünüzde acı veya tahriş hissi var mıydı?	
	Sayı
Acı veya tahriş hissi yok	54
Biraz acı veya tahriş hissi var	18
Oldukça acı veya tahriş hissi var	28
Çok fazla acı veya tahriş hissi var	0

5) Şu an sağlığınızı genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?	
	Sayı
Çok iyi	78
İyi	20
Orta	2
Kötü	0
Çok kötü	0

6) Nakil öncesi ile kıyaslandığında,	
	Sayı
İşlerimi daha kolay halledebiliyorum	63
İşlerimi eskisi gibi halledebiliyorum	29
İşlerimi eskisinden kötü yapabiliyorum	8

7) Nakil öncesi ile kıyaslandığında,	
	Sayı
Hayatımdan daha memnunum	60
Hayatım eskisi gibi	32
Hayatımdan daha az memnunum	8

8) Nakilden önce nakil sonrasında daha iyi görmeyi bekliyor muydunuz?	
	Sayı
Hayır	77
Biraz	20
Çok	3

9) Kornea nakil ameliyatı, olunmaya değer miydi?	
	Sayı
Değmezdi	9
Biraz değer	20
Çok değer	71

10) Kornea naklinden sonra yaşam kaliteniz nasıl etkilendi?	
	Sayı
Daha iyi oldu	70
Aynı kaldı	22
Azaldı	8

11) Kornea nakli beklentilerinize ne kadar karşılık verdi?	
	Sayı
Hiç	6
Bir miktar	56
Çok fazla	38

12) Nakilden başka beklentileriniz var mıydı?	
	Sayı
Hayır	52
Evet	48

13) Tekrar aynı nakil ameliyatını olma kararını verir miydiniz?	
	Sayı
Hayır	9
Emin değilim	15
Evet	76

14) Göz doktorunuz tarafından kornea nakli ameliyatına hazırlanışınız konusunda ne düşünüyorsunuz?	
	Sayı
Yetersiz	8
Yeterli	84
İyi	0
Çok iyi	8

Yetersiz ise ne açıdan yetersiz idi?

15) Transplantasyon sonuçları ile ilgili size verilen bilgiler sizce nasıldı?	
	Sayı
Yetersiz	6
Yeterli	84
İyi	3
Çok iyi	7